

Pe primul loc, filmul

Vrem sau nu, televiziunea trăiește un moment al filmului. S-au rărit premierele teatrale, iar acelea câte sînt au un aer de amatorism pretențios, cu personaje, situații și decurii care seamănă de la o piesă la alta de parcă ar fi emanații ale unui singur autor inepuizabil, mișcînd, cu dezinvoltură și obstinație de copil bolnav de pojar și reținut astfel de alte indelețniciri, mereu aceleași figurine reci și greoaie de plumb. Urmărirea emisiunilor teatrale tinde să devină o treabă din ce în ce mai plictisitoare. Oricum, însă, nu prea avem ce urmări.

Astfel că filmul, care beneficiază de două emisiuni respectabile (*File de dicționar* și *Telecinemateca*) și de alte cîteva posturi prioritare în program, a devenit un punct de interes major al după-amiezilor și serilor noastre de televiziune. Pe locul întîi, indiscutabil, rămîne acea emisiune de pe programul 2, făcută cu știință, convingere și simț al măsurii: *File de dicționar*. Aici l-am întîlnit pe Akio Kurosawa, acest extraordinar creator de univers, care vede în cinema o uriașă forță de recompunere, în termeni moderni, a conflictului dintre Bine și Rău, socotit de filosofia veche asiatică a fi baza lumii și conținutul dinamicii ei. *Sanjuro* are simplitatea clasică, matematică, a basmelor; lupta dintre cele două forțe nu poate fi decît

decisă și decisivă. Nu știm ce conținut concret poartă Binele reprezentat de Șambelan, dar știm, ca pe o axiomă, că e bun și frumos. Nu știm ce conținut concret ascunde Răul pe care îl reprezintă Prefectul și oamenii săi, dar sîntem pătrunși de convingerea că trebuie stîrpit. Între aceste forțe elementare și aproape abstracte intervine forța activă, conștientă, lucidă, Făt-Frumosul tuturor basmelor, la Kurosawa un samurai răătăcitor, bizarul Sanjuro, venind de nu se știe unde și mergînd nu se știe încotro. Ca în orice basm, Făt-Frumos este omul riscului și al aventurii, al dăruirii totale. În această eternă structură de cristal a basmului, înobilată cinematografic de experiența westernului, Binele învinge — după multiple încercări, hărțuiri, sacrificii și înfrîngerii — ca o proiecție în planul ideal a sentimentului justițiar. Samuraiul lui Kurosawa este un singuratic și un neînțeles. El trebuie mai întîi să înfrîngă neîncrederea celorlalți față de el, apoi nepriceperea, inabilitatea și superficialitatea lor. Sanjuro este tipul de erou fără biografie și fără glorie; odată îndeplinit actul de dreptate, el se retrage, din nou nepăsător la grațitudini și onoruri, în misteriosul său anonim. Admirabila secvență finală a filmului, lucrată cu o mină de mare maestru, ni-l arată pe samurai față-n față cu prietenii săi, care-l roagă să rămînă cu ei, iar samuraiul îi privește de departe, ca și cum ar fi fost de mult plecat, și le strigă: Nu mă urmăriți, că vă ucid! Iar ei, tovarășii de drum, naivii, cei care l-au bănuț de attea ori de necredință, cei care l-au urmat tot de attea ori cu credință, îngenunchează înaintea lui, ca înaintea unui zeu viu al Binelui, și zeul pleacă, pierzîndu-se în nesfîrșirea cîmpului. Sanjuro, ca și Kurosawa, știe că binele nu se poate plăti cu nimic, nici cu avere, nici cu onoruri, nici cu vorbe. Poate doar cu o aplecare a frunții.

Tot la *File de dicționar*, o altă întîlnire semnificativă, de data aceasta cu piesa excelentă a lui Richard Nash, *Omul care aduce ploaie*, în versiunea cinematografică a regizorului Joseph Anthony și în interpretarea a doi mari actori: Burt Lancaster și Katherine Hepburn. Un alt basm despre bine și rău, adevăr și minciună, realitate și vis. Omul care aduce ploaie, vagabondul, escrocul și visătorul, omul fără biografie, despre care nu se știe de unde vine și încotro merge (întocmai ca samuraiul lui Kurosawa), este, și aici, vrăjitorul cel bun. El dezleagă ploile, redă oamenilor credința, îi învață să viseze, îi face mai buni, mai frumoși, mai încrezători în viață și în ei înșiși. Nu e bine să trăiești numai cu visuri, spune Lizzie. Dar nici fără ele, răspunde omul care aduce ploaie. Prin vis, oamenii se eliberează de singurătate și de complexe, de apăsare și rutină. Există în această piesă și în acest film un moment, un momentel care merită să figureze în orice antologie dramatică. Am avut un cîine, spune ajutorul de șerif File. Cum îl chema? Întrebă șeriful bătrîn. Ciîne, răs-

punde File, omul singur, omul pentru care o ființă alături, fie și fără nume, înseamnă enorm.

Și pentru că filmul e pe locul întâi, nu pot să tac asupra remarcabilei interpretări cinematografice a romanului *Concert de muzică de Bach* de Hortensia Papadat Bengescu, creație remarcabilă (ținând cont și de mijloacele specifice televiziunii) datorată, scenariu și regie, unuia din cei mai talentați operatori de cinema, Dinu Tănase.

Dumitru Solomon

P.S. După încheierea însemnărilor de mai sus, s-a petrecut un nou episod din amplul serial dedicat istoriei comediei: *Evantaiul* lui Goldoni. Aici, improvizația, timpul scurt de montare și eterogenitatea distribuției s-au simțit. Actorii, căutându-și personajele fie în

commedia dell'arte, fie în farsa medievală franceză, fie în De Filippo, fie în teatrul de distanțare, au jucat independent, neunitar, nu întotdeauna știind ce să facă exact cu vocea, cu mâinile și cu picioarele. Vocea au supus-o cînd tonurilor înalte, de cap, cînd celor albe, neutre, miinile s-au înfipt și cînd trebuia și cînd nu trebuia în părul partenerilor, iar picioarele au lovit de prea multe ori, cu haz sau fără, fundurile parcă anume puse la bătaie.

În acest context cam lejer, un interpret s-a făcut remarcat prin relieful și culoarea compoziției: Florin Vasiliu, un actor bun, de comedie, pe care de multă vreme și pe nedrept televiziunea nu l-a mai întrebuințat.

Fără a diminua din meritele regizorului Cornel Popa, care, se știe, realizează aceste spectacole în condiții de campanie, e nevoie să insistăm asupra necesității jocului unitar, a stilului.

NOTE

Cînd nu devenise încă triumfala Calc a Victoriei, în zorii veacului pașoptist, istorica arteră a capitalei, cititoria, pentru prestigiul său și pentru nemurirea luminatului Iancu Văcărescu, teatrul de la Cîmeaua Roșie. Primul teatru al principatului muntean. Istoria sa e fragmentar cunoscută, chiar contradictorie. Dar cîți din cei care trec azi pe trotuarul opus Bisericii Albe, în vecinătatea cofetăriei Athénée Palace, știu că acolo a fost scena unor prime aventuri dramatice? Se mai zăresc, într-un fund de curte, intrări de vechi grajduri și potcovări unde se reparau caretele celor ce înginau luxul fanariot cu subțirimea parfumată a Apusului... O inscripție

care să amintească importanța locului ar fi binevenită, surpriza plăcută a cititorilor ci justificînd-o.

★

Laborioasa activitate a istoriografilor transilvăneni a restituit și teatrului, temeinic, trecutul său de glorie. Întemeiate pe tradiția viguroasă cu rădăcini în școala latinistă, contribuțiile documentare ale cercetătorilor de aici au arătat nu o dată vigoarea culturală a unui popor deșteptat la viață națională. Un tînr istoric orădean, Viorel Faur, ne-a încredințat ultime lucrări însumînd „Contribuții la cunoașterea istoriei Bihorului”.

Două volume și extrase în care studiile privind teatrul ardelean sînt numeroase, încercuind momente decisive ale acestei arte în locurile Crîșurilor, ne-au îndreptățit să vedem în persoana autorului un harnic și modest scormonitor de arhive, cu pasiunea vechimii în datele ei de propășire. Reținem mai ales știrile despre „Fondul de teatru român”, societatea impulsionată de Iosif Vulcan, precum și „Manifestări teatrale la Beiuș în primul deceniu al perioadei interbelice”. Dorim tînrului istoric așezarea lui în seria unor Bogdan-Duică, Ion Breazul, Șt. Mărcuș, A. Buteanu...

I. N.